

NADRIHTARJI IN PODRIHTARJI V OBČINAH ŠKOFJA LOKA IN STARA LOKA PO LETU 1814

Z župani na loškem ozemlju se je pred vojno ukvarjal dr. Rudolf Andrejka. Leta 1933 je v Glasniku Muzejskega društva za Slovenijo izšel njegov prispevek – Župani Selške doline v letih 1500–1800.¹ Pri starejših županih se je naslonil na prispevke dr. Franceta Kosa, predvsem na njegove Doneske k zgodovini Škofje Loke.² Za čas od konca 17. stoletja do 1800 je pregledal serijo knjig, t. i. Protokolov podložniških listin, ki so bile takrat še v Narodnem muzeju v Ljubljani, danes pa so v Arhivu SRS prav tako v Ljubljani.³ Članek je sklenil s tabelami županov po posameznih županijah od 1500 do 1800.

Pri nekem iskanju v fondu graščine Ehrenau, tj. Ajmanove graščine pri Sv. Duhu, sem slučajno našel seznam županov – rihtarjev, kot so jih imenovali po odhodu Francozov.⁴ Teh županov je bilo glede na stare župane v prejšnjih časih mnogo več. V posebnem sešitku so zapisane nove teritorialne enote – glavne občine, podobčine, nadrihtarji, podrihtarji, odborniki, vse vasi s številom hišnih števil, številom prebivalcev, številom hub – gruntov, polgruntov in kajž, tj. 1/3 gruntov. Popisani so bili tudi stalno delujoči mlini in občasni mlini. Gosposčinski mlini niso navedeni.

Ker imenuje dokument župane rihtarje in teritorialne enote občine, in po številu prebivalcev sklepamo, da je nastal okrog leta 1814, ko so odšli Francozi, vsekakor pred letom 1817, ko je izšel uradni popis naših krajev, kajti število prebivalstva in hišnih števil se ne ujema z njim.⁵ Vse kaže, da je bil popis poslan vsem gosposkam in se je slučajno ohranil v svetoduškem fondu.

Po odhodu Francozov je Avstrija reformirala lokalno upravo na Kranjskem.⁶ Na freisinškem loškem ozemlju so postale glavne občine Loka, Stara Loka, Poljane, Trata (v Poljanski dolini), Oselica, Železniki in Selca. Žirovski konec je, kot kaže, že takrat odpadel, mogoče le za nekaj časa, ali pa podatki niso ohranjeni. Glavnim občinam so načelovali nadrihtarji (*Oberriichter*). Glavne občine so se delile v podobčine. Te so imele na čelu podrihtarja v glavnem kraju, po vaseh, ki so spadale v podobčino pa še po dva odbornika. Po letu 1848 so se občine ponovno reorganizirale in po novem zaživele po letu 1862. Takšne oblike občin in županov pa smo poznali do leta 1941.⁷

Na kratko povejmo še nekaj o županih. Podrobno si lahko ogledate takšne podatke v knjigi dr. Pavleta Blaznika – Škofja Loka in loško gospostvo.⁸ Ali je bilo kaj povezave med staroslovanskimi župani in srednjeveškimi župani, še ni raziskano. Loško gospostvo je bilo razdeljeno na urade, ki so se po letu 1501 imenovali župe. Mnogokrat pa so stari izraz urad (*Amdt*) uporabljali še v začetku 19. stoletja. Na čelu žup so bili župani. Ti so se drugače imenovali le pri župah, kjer so bili naseljeni kolonisti, ki jih je gospod pripeljal iz nemško govorečega področja (Bavarske) oziroma iz Koroške.⁹

Župani so bili upravni in gospodarski poverjeniki loškega gospostva. Po dajatvah so bili izenačeni z drugimi podložniki, lahko pa so za svojo službo uživali dodatno neobdavčeno posest. Zapriseženi so bili za eno ali več let. So pa bili tudi primeri, da je posamezna hiša ali določen rod postal tako krediten, da so bili župani iz roda v rod. Na take hiše in rodove spominjajo danes domača imena – Špan, Rihtar, mogoče tudi Sluga in Erbežnik (Rubežnik) ter Primož (Primus), Primc.

Župani so skrbeli za pobiranje dajatev v naravi in denarju, za opravljanje tlake in drugih del. Nadzorovali so gosposčinsko posest, skupne soseskine gozdove in pašnike, oklicevali ukaze in razsojali v manjših sporih. Skrbeli so za zapise sprememb pri zemljiški posesti podložnikov. To so naredili ob pojezdah, ko je odposlanec zemljiškega gospoda obiskal vas, če pa se je nabralo več sprememb, so podložnike privedli na loški grad, kjer so naredili nova »pisma«, to je prepisali grunte, določili dote, napisali poročna pisma, pobotnice, zadolžnice, itd. Včasih so imeli pravico, da so neizterjane kmetove davke plačali sami, potem pa tistega kmeta gnali na kant, to je na dražbi prodali posest, ki so jo velikokrat sami kupili. Skrbeli so za varnost in od Marije Terezije dalje lovili fante za vojake, sledili tolovaje in preganjali rokovnjače. Župani so bili pogosto hkrati še birti. Pismenost verjetno ni bila pogoj, čeprav vemo za mnoge, da so bili pismeni (npr. Visoški). Ko je leta 1579 prišel v Loko poslanec vicedoma iz Ljubljane in kontroliral vinske mere, je moral njegovo pooblastilo prebrati mestnemu sodniku mestni pisar. Sodnik ni znal ne brati ne pisati in ne nemško.¹⁰

Naši obravnavani župani so bili imenovani v obdobju, ko se je krepila centralna oblast. Ni nam znano, koliko je lahko soseska z volitvami vplivala na njihovo imenovanje. Vsi niso bili več bivši freisinški podložniki. Matecl iz Starega Dvora je bil cerkveni podložnik, prav tako Markuc iz Crngroba. Šefertnik v Zmincu je bil svobodnjak, Karlin iz Zminca je spadal pod svetoduško graščino. Za popestritev smo poiskali še domača imena, in kako veliko posest je imel funkcionar. Vsi niso bili več gruntarji. Iz Statusov animarum smo včasih našli rojstne in mrliške podatke in še razne drobne zanimivosti iz zemljiških knjig pa tudi, koliko časa so bili lastniki posesti. Na koncu slede še numerični podatki.

Glavna občina Loka

Nadrihtar : Gospod Karel Jugovic, Karlovec 41, pravilno 42. Pred letom 1822 je bil lastnik stavbe današnje Občine. Jugovici so bili znana bogata trgovska družina v Loki in v Kranju v 18. stoletju. Izhajali so iz kmečkega stanu in so s trgovanjem in založništvom obogateli. Veja Jugovicev je bila nekaj časa lastnik gospostva Štemarje v Kapucinskem predmestju. Danes od tega kompleksa stavb stoji samo še prenovljena stavba, kjer je Zavod za družbeni razvoj, Titov trg 4

Podobčina Loka s predmestji in vasjo Vincarje

Podrihtar : – Anton Kašman, Loka št. 34, gostilničar in posestnik na Mestnem trgu 7, lastnik med leti 1786–1807 (1820).

Odbornik Josip Gerbec, Loka 116, po domače pri Gerbcu, pri Kocelitu, Mestni trg 39. Rojen je bil 1764 in umrl 1845. Lastnik hiše je bil med leti 1802 in 1838. Bil je kirurg – ranocelnik – padar.

Odbornik: Jakob Hren – Krenn, Mesto 102, pravilo 103, po domače Soks, Jamnik. Bil je krojač in lectar v Blaževi ulici 7, lastnik hiše pa med leti 1798–1802. Pozneje, ko je bil odbornik, pa je mogoče stanoval na št. 102.

Podobčina Puštal za vasi Puštal in Hosta

Podrihtar : Franc Guzel (1779–1842) Puštal 38, vulgo Kisuc, Starman, danes Puštal št. 12. Bil je glavnika. Hišo je dedoval Jurij Guzel leta 1843.

Odbornik : Rok Karlin, Puštal 43, domače ime Rok. Rojen je bil 1764, kdaj je umrl, v statusu ni razvidno. Bil je kajžar. Danes je hiša podrtá.

Odbornik : Štefan Notar (1768–1838), Puštal 47, domače ime Gerčmar, Grčar. Danes Puštal št. 1. Bil je kajžar. Hišo je kupil 1790 in jo 1837 izročil Velentinu Tavčarju. Zanimivo je, da je bil puštalski podložnik (Wolkenspergov).

Podobčina Sv. Barbara: za vasi Sv. Barbara, Sv. Andrej in Sv. Peter.

Podrihtar : Urban Bernik (1783–1862) domače ime Oberše. Bil je gruntar in je posestvo kupil 1796 zanj verjetno že njegov oče Bernik, vulgo Osojnik. Urbanov brat je bil gruntar na Osojah. Rojen je bil 1789, umrl 1865. Huba Oberše je bila nekdaž verjetno v lasti Štemarskih Jugovincev.¹¹

Odbornik : Gašper Bernik (1775–1840), Sv. Barbara 13, gruntar z mlinom, po domače Dolinar. Mogoče je bil tudi Osojnikove rodovine, saj se je sem priženil. Vzel je Nežo Dolinar (1777–1834). Domače ime je ostalo po ženi. Posestvo sta izročila Lovretu Berniku 1824.

Odbornik : Peter Volčič, Sv. Andrej 1, gruntar, domače ime Podbreznik. O njem ne vemo kaj dosti. Grunt je dobil po odstopnem pismu že leta 1784 in ga je izročil Marku Volčiču leta 1818. Vse kaže, da je bil starejši.

Podobčina Sv. Ožbolt: za vasi Sv. Ožbolt in Staniše

Podrihtar : Franc Fojkar, tudi Hojkar, Sv. Ožbolt 19, domače ime Kopač, tudi Kopačk, gruntar. Posest je dobil od Urbana Fojkarja (verjetno očeta) leta 1805 in jo je izročil Jerneju Fojkarju, po obravnavi 1826.

Odbornik : Matevž Fojkar, tudi Hojkar (1776–1843), Sv. Ožbolt 17, domače ime Hribovc. Bil je le kajžar. Posest je kupil 1799 in jo predal sinu Jerneju leta 1843.

Odbornik : Mohor Fojkar, tudi Hojkar (1776–1860), Sv. Ožbolt 7, gruntar. Domače ime Alič, Alč. Domače ime je ostalo od prejšnjih lastnikov Aličev, od katerih je kupil grunt na licitaciji 1801 in ga dal sinu Andreju Fojkarju 1839.

Podobčina Zminec: za vasi Zminec, Bodovlje, Brode in Gabrk

Podrihtar : Anton Čadež (1757–?), Zminec 2, domače ime Šefertnik, Šefert, svobodnjak. Včasih so imeli to hišo za plemiško posest, kot dvorec. Anton je prevzel posest z izročilno pogodbo 1784 in jo leta 1815 izročil sinu Petru.

Odbornik : Matevž Oman (1775–1850) s pripombo napačno (falschlich) Homan, domače ime Karlin, stara hiša št. Zminec 9. Grunt je bil podložen svetoduški graščini. Stari je izročil grunt sinu Matevžu leta 1836.

Odbornik : Gregor Kumer, Bodovlje 5. Kumer je stanoval v Špegelčevi kajži. Ena od deklet iz Špegelčeva grunta v Bodovljah je vzela nekega Kumra. Kaj več o njem pa nam za sedaj ni znano.

Podobčina Sopotnica: za vasi Sopotnica, Sv. Florjan, Breznica in Gabrovo

Podrihtar : Primož Prevodnik (1782–1839), Sopotnica 3, po domače Špegelč,

tudi Špigelc. Grunt je dobil s testamentom 1799, njegov sin pa ga je dobil s prisojilom 1839.

Odbornik : Jakob Oblak (1755–1848) , Sv. Florjan 6, po nekaterih podatkih gruntar, po drugih pa le kajžar. Domače ime je Ovnuc, Oven. Posest je pridobil z izročilno pogodbo 1806, njegov sin Matija pa jo je dobil s prisojilom 1848.

Odbornik : Valentin Polanc (1773–1842), Breznica 13, domače ime Polanc, gruntar. Posestvo je dobil z izročilno pogodbo že leta 1793. Njegov sin pa jo je dobil po prisojilu 1842.

Glavna občina Stara Loka

Nadrihtar : Vincenc Demšar, Dorfarje 12. Gruntar Matevž Demšar iz Gornje Žetine št. 8 je s trgovino z lanom silno obogatel. Leta 1755 je zlicitiral starološko graščino. V posesti je imel tudi zemljišča v Stražišču in v Dorfarjih. V starološkem gradu ga je nasledil podjetni sin Jožef, tudi trgovec. V Dorfarjih pa si je zgradil drugi sin Martin svoj grad. Martin Demšar je bil uspešen trgovec. Njegov sin Vincenc je bil na začetku tudi spoštovan, saj je postal starološki nadrihtar. Za ženo je vzel Antonijo von Sallenstein, ki mu je prinesla 500 gld. nemške vrednosti dote. Poročno pismo sta napisala 1791.¹² Vse kaže, da je Vincenc Demšar slabo gospodaril. V Dorfarjih je bil grunt. Gospa von Sallenstein gotovo ni hodila na njive. Vincenc se je začel zadolževati. Med upniki so navedeni: Anton Domian 1804, Natalis Pagliaruzzi 1804, Bernard Rosetti 1805, puštalski baron Wolkenšperg 1808, Sigmund Skaria 1814, Josip Dietrich 1815 in drugi domačini. Vincenc je po malem odprodajal posest od leta 1807 dalje. Po letu 1818 se je začel propad posesti. Družina je okrog 1821 izginila iz teh krajev. Poslopja so kmalu potem podrli, zemljiško posest pa so večinoma pokupili okoliški kmetje. Graščina je stala nekje med Brojanom, Lukovcem in Štrancarjem v Dorfarjih. O tej družini bi bilo zanimivo najti še kaj več podatkov.

Podobčina Stara Loka: za vasi Stara Loka, Binkelj, Vešter, Trnje, Virlog

Podrihtar : Miha Vogemut, (1766–1851), Trnje 1, domače ime Erbežnik. Ko je postal podrihtar, je bil še doma na Trnju. Med leti 1814 in 1816 si je ob cesti proti Železnikom sezidal imenitno novo hišo. Že začeto hišo in svet je kupil od starološkega graščaka Jožefa Demšarja. V pogodbi piše »točasno rihtar«. Pozneje si je pridobil še več posesti, in sicer t. i. Jurijevo kajžo na Trati št. 11 in 1/4 grunta v Virmašah. V katastru 1825 piše da je hiša na Fari zidana in nadstropna.¹³

Odbornik : Martin Hafner, Stara Loka 35, Partišova kajža. O tem Martinu ne vemo nič določenega. Neki Martin Hafner se je okrog 1806 priženil na Jamnikov grunt, takrat Stara Loka št. 37.

Odbornik : Jakob Pokorn, imenovan tudi Križaj (1781–1837), Binkelj št. 4, po domače Martanc. Bil je gruntar. Posest je dobil z izročilno pogodbo 1796, ko je bil še mladoleten. Njegov sin Lorenc je potem dobil grunt s prisojilom leta 1838.

Podobčina Pevno: za vasi Pevno, Moškrin in Crngrob

Podrihtar : Gašper Jenko, Pevno 8, domače ime Mihelovc, gruntar. Posestvo je dobil 1802 in ga oddal Lorencu Jenku leta 1820.

Odbornik : Luka Kalan (1775–1829), Pevno 10, vulgo Štine. Na grunt Urše Pekel se je verjetno priženil Luka, ker piše, da je Urša poročena Kalan. Grunt je

dobila po pogodbi 1812, Luka Kalan, gotovo sin, ga je dobil po obravnavi za Uršulo Kalan leta 1828.

Odbornik : Jur Triler (1778-?), Crngrob 8, vulgo Markovc. Grunt je bil podložen starološkemu župnišču.

Podobčina Križna Gora: za vasi Križna Gora, Planica, Lavtarski Vrh in Čepulje

Podrihtar : Jože Pintar (1788-?), Križna Gora 5, domače ime Alovč. Grunt je z izročilno pogodbo dobila Mica Šifrer in se je potem poročila s Pintarjem. Od kod se je Jože priženil, ni razvidno. Naslednik Johan Pintar je dobil posestvo po obravnavi 1825.

Odbornik : Gregor Šink (1784-?), Križna Gora 2, domače ime Kalan. Bil je gruntar. Kdaj je posest dobil, ni razvidno, z izročilno pogodbo jo je dal Jakobu Šinku leta 1847.

Odbornik : Johan Bernik, Lavtarski vrh 3, domače ime Bernk. Grunt je dobil z izročilno pogodbo 1795. Sin Lorenc ga je dobil s prisojilom 1845.

Podobčina Žabnica: za vasi Žabnica in Šutna

Podrihtar : Jakob Ložan (1759-?), Žabnica 38, vulgo Muzel, gruntar. Bil je sin Marjete Rožnik, poročene Ložan. Lastnik posestva je bil na začetku stoletja. Z izročilno pogodbo je grunt dobil Jakob Ložan, sin 1829.

Odbornik : Miha Novak, Žabnica 2, domače ime Tončk. Bil je gruntar in je dobil posestvo po testamentu 1800, njegov naslednik Andrej Novak pa po obravnavi 1826.

Odbornik : Franc Šifrer (1769-1832), Žabnica 45, domače ime Gregorč. Lastnik grunta je bil na začetku stoletja, letnica pridobitve grunta ni zapisana.

Podobčina Dorfarje: za vasi Dorfarje, Forme, Sv. Duh

Podrihtar : Franc Hafner (1780-?), Dorfarje 14, domače ime Lukovč. Posestvo je bilo v velikosti grunta. Po izročilni pogodbi 1800 je bila lastnica Mina Hafner. Ta je dala posest z izročilno pogodbo Matevžu Hafnerju leta 1846. Priimek je pri hiši ostal isti, saj se je Mina poročila s Francem Hafnerjem leta 1800. K hiši je prinesel 2800 gld., kolikor so cenili poleg 500 gld. v denarju še doto v naturalijah.

Odbornik : Pavel Kuralt, Dorfarje 19, domače ime Dolinar, grunt. V zemljiški knjigi piše, da je bila Mica Dolinar poročena Kuralt. Mica je dobila grunt po izročilni pogodbi 1784. Pavel Kuralt je bil priženjeni namestnik. Grunt je po izročilni pogodbi leta 1831 prešel na Marijo Demšar.

Odbornik : Peter Stanonik (1787-?), Sv. Duh 10, domače ime Mrus, Mruž, Mruža. Peter Stanonik je imel dva priimka, tudi Šifrer, vendar so pristavili, pravilno Stanonik. Tak pojav je ob koncu 18. stoletja še pogost. Grunt je dobil z izročilno pogodbo leta 1805, njegov sin Johan prav tako z izročilno pogodbo leta 1847.

Podobčina Stari Dvor: za vasi Stari Dvor, Grenc in Virmaše

Podrihtar : Štefan Krek, Stari Dvor 8, domače ime Švajsterk. Grunt je imela Mica Švajsterk (Suaistrik), poročena Krek. Kdaj se je priženil, ni razvidno. Navedena je le neka Štefanova pobotnica iz leta 1776. Grunt je dobil Štefanov brat Pavle Krek, vendar spet ni ohranjena nobena letnica.

Odbornik : Andrej Triler, Stari Dvor 12, vulgo Matecel. Grunt je bil podložen Beneficiju Sv. Trojice v Škofji Loki. Kapelo sv. Trojice je ustanovil 1513 Volbenk Švarc v svoji hiši na Mestnem trgu 38, ki je imela precej posesti še v 18. stoletju. Andrej Triler je dobil posest z izročilno pogodbo 1790, naslednik Peter Triler z obravnavo 1820.

Odbornik : Jur Porenta (1781–1842), Virmaše 13, domače ime Erbežnik. Domače ime je nastalo iz priimka, ki se je razvijal takole: Alenka se je pisala Arbežnik, Jakob je bil Erbežnik, Jurij je bil Rubežnik. Pri njem so napisali, da se pravilno piše Porenta. Ta zadnji Jur Porenta je dobil grunt z izročilno pogodbo 1805. Nasledil ga je sin Andrej Porenta s prisojilom 1842.

Podobčina Suha: za vasi Suha, Trata, Lipica

Podrihtar : Valentin Potočnik (1776–1838), Suha 22, domače ime Špan. Domače ime kaže, da so iz te hiše že bili župani. Valentin je bil gruntar in gostilničar, vendar se je sem priženil. Žena se je pisala Helena Jenko. Sin Matevž Potočnik je dobil grunt s prisojilom leta 1833.

Odbornik : Matevž Starman, Suha 6, domače ime Plestenak, Šifrar. Prvotno je bil cel grunt, pozneje pa polovica. Uršula Šifrer se je poročila s Starmanom. Lastnica je bila Urša po izročilni pogodbi 1797. Poročno pismo so delali 1797 in v njem omenjajo 3325 goldinarjev. Martin Starman je dobil posest z obravnavo 1827.

Odbornik : Urban Kalan (1775–1834), Suha 11, po domače Sluga. Grunt je dobil z odstopom leta 1793. Leta 1834, po njegovi smrti, ga je sodišče prisodilo ženi Urši.

Podobčina Godešič: za vas Godešič

Podrihtar : Jože Jenko, Godešič 25, domače ime Štefan, gruntar. Posest je dobil z izročilno pogodbo 1805. Njegov naslednik Tomaž Jenko jo je prevzel po zapuščinskem zapisniku leta 1821. Jožetov oče Marko Jenko je bil znan in priljubljen godeški župan. Blaznik navaja, da je padel v zamero pri loškem glavarju, ki ga je odstavil. Ker so ljudje zagovarjali Marka in ga hoteli nazaj, se mu je glavar maščeval tako, da mu je sina poslal med rekrute. Zanj se je zavzel freisinški komisar Matt, ki ga je spravil v rezervni korpus.¹⁴

Odbornik : Andrej Ziherl, Godešič 11, po domače Proj. Pri hiši je bil grunt. V zemljiških knjigah je zapisano Andrej Ziherl, pravilno Alič. Posestvo je dobil z izročilno pogodbo 1808, sin Urban Alič pa z izročilno pogodbo 1845.

Odbornik : Primož Kavčič (1780–1851), Godešič 28, domače ime Žerovc, gruntar. Posestvo je prevzel z izročilno pogodbo 1805, Sinu Simonu je bilo prisojeno leta 1851.

Podobčina Reteče: za vasi Reteče in Gorenja vas

Podrihtar : Jakob Kušar (1782–1858), Reteče 2, po domače Krivc, gruntar. V knjigi je zapisan kot Jakob Bizant, pravilno Kušar. Posestvo je dobil z izročilno pogodbo 1805, njegov sin Jožef tudi z izročilno pogodbo 1851.

Odbornik : Matevž Kalan (1764–1835), Reteče 9, domače ime Jenko. Pri hiši je bilo 2/3 grunta. Matevž Kalan je dobil posestvo po testamentu 1787, njegov naslednik je bil Matija Kalan, z izročilno pogodbo 1821.

Odbornik : Anton Kuralt (1764–1843), Gorenja vas 14, domače ime Kuralt,

gruntar. Posest je dobil z izročilno pogodbo leta 1794. S prisojilom ga je nasledil sin Andrej leta 1845. Vse kaže, da so mu posli dobro šli, saj je leta 1825 kupil hišo v mestu, danes Cankarjev trg 11, pri Piškovcu, in jo je leta 1844 dobil s prisojilom njegov sin Jože Kuralt.

Večina županov je bilo še sorazmerno mladih, ko so leta 1814 prevzeli svoje zadolžitve. Radi so se držali starega pravila: ti meni luč, jaz tebi ključ. Bili so razmeroma dolgo posestniki. Največkrat letnice kažejo, da so dali posest šele ob smrti ali sploh po smrti, ko je sodišče prisodilo dediščino (testamentne obravnave). Žal ne moremo ugotoviti, koliko časa so bili funkcionarji. Glede na domače ime Rihtar, Špan, bi kazalo, da vsaj nekaj let, če že ne nekateri do smrti. Še ena zanimivost se nam vsiljuje. Kar nekaj naših županov je dobilo posest leta 1805, pa tudi 1806. Ta letnica, posebno prva je pogosta tudi pri prenosih posesti v drugih predelih loškega gospodstva. Nekaj časa sem si jo pojasnjeval s pisarniškim zaostankom po letu 1803, ko je bilo odpravljeno loško freisinško gospodstvo. Vendar je mogoča tudi razlaga, da so se gruntarji ustrašili za svoje sinove, ki bi jih Avstrija utegnila mobilizirati v vojske proti Francozom. Marširati pa ni kaj prida.

Razpredelnica je zanimiva, ker prinaša število celih gruntov, polgruntov in kajž, tj. tretjino gruntov. Za Škofjo Loko s predmestji si moramo razložiti 110 gruntov na račun seštevka vseh hiš. Hiše na Placu so bile cele v velikosti grunta, v obrobni ulicah in na Lontrgu polovične oziroma dvotretjinske in tretjinske, v predmestjih pa sploh samo tretjinske. Razlike med seštevkom vseh vrst posesti in hišnimi številkami gredo na račun novohišarjev brez zemljiške posesti. Te bajte so bile včasih še vezane na grunt, včasih pa so rastle samostojno. Novohišarji so pomnožili vaški proletariat. Ta kategorija hiš je v 19. stoletju v porastu.

Kraji	Celi grunti	Pol grunt	1/3 kajža	Stalni mlin	Občasni mlin	Število hišnih št.	Število preb.
Loka s predmestji	110					225	1569
Vincarje	5	1				7	46
Puštal			43			50	326
Hosta	2		2			6	36
Sv. Barbara	13				4	26	118
Sv. Andrej	6		1			13	109
Sv. Peter	3	1			1	6	52
Sv. Ožbolt	8		6		2	31	204
Staniše	4					7	60
Zminec	8		4			22	132
Bodovlje	5		3			11	78
Brode	5		2			14	98
Gabrak	3		2	1	2	9	57
Sopotnica	12		2		1	18	98
Sv. Florjan	4		1			6	49
Breznica	9		5		2	22	135
Gabrovo	4		1			9	67
Skupaj	201	2	72	1	12	482	3234

Kraji	Celi grunti	Pol grunt	1/3 kajza	Stalni mlin	Občasni mlin	Število hišnih št.	Število preb.
Stara Loka	11	1	43			73	519
Binkel	7		8			18	92
Vešter	8		7	3	2	19	116
Trnje	4		10			14	93
Virgol	2		12			18	117
Peven	9					15	89
Moškrin	4					7	48
Crngrob	4					8	38
Križna Gora	9		2			17	93
Planica	4					6	39
Lavtarski Vrh	3		1			5	42
Čepule	5					7	58
Žabnica	44					51	268
Šutna			19			34	182
Dorfarje	8	2	3			24	167
Forme		1	7			10	51
Sv. Duh	19	1	13			51	279
Stari Dvor	5	1	5			15	98
Grenc		2	11			15	89
Virmaše	17	4	8			40	209
Suha	21		1			35	193
Trata	5		4			12	64
Lipica	5					8	52
Godešič	26		7			48	249
Reteče	9		1			19	119
Gorenja vas	9		1			20	112
Skupaj:	238	12	163	3	2	589	3475

Opombe

Rojstni podatki rihtarjev so iz statusov animarum. Za župnijo Škofja Loka jih hranimo v Zgodovinskem arhivu Ljubljana – Enota v Škofji Loki. Za Staro Loko so v župnišču, prav tako za Reteče. Obema župnikoma se najlepše zahvaljujem. Kdaj je kdo od županov prevzel kmetijo, smo povzeli po glavnih zemljiških knjigah. Za omenjene vasi so podatki v št. 6, 7, 10, 11, 12, 13, 14. Če smo poiskali še bolj specialne podatke, smo posebej citirali serijo zemljiškoknjižnih listin. Domača imena smo poiskali v statusih in v starem priročniku Sodišča v Škofji Loki, kjer si je neki uradnik na začetku tega stoletja izdelal popis številke po krajih v loškem sodnem okraju. Podatki prinašajo hišno številko, domače ime in številke zemljeknjižnih vložkov. Za Škofjo Loko in predmestja smo uporabljali *Knjigo hiš* I in II. Za Staro Loko smo ponekod zapisali kakšen drobec iz avtorjevih še neobjavljenih beležk.

1. Rudolf Andrejka, Župani Selške doline v letih 1500–1800, *Glasnik Muzejskega društva za Slovenijo* 14, 1933, posebni odtis, Ljubljana 1933. – 2. Franc Kos, *Doneski k zgodovini Škofje Loke in njenega okraja*, Ljubljana 1894; Isti, Zgodovinski pobirki iz loškega okraja *Izvestja Muzejskega društva za Kranjsko* 2, 1892, str. 18–23. – 3. R. Andrejka citira 25 specialnih urbarjev loškega gospostva od 1500 naprej in t.i. »Loška pisma« (Verbriefungsprotokolle) od 1695–1706 in 1741–1799 v Narodnem muzeju v Ljubljani. To gradivo je danes v Arhivu SR Slovenije v Ljubljani v fondu Graščine Škofja Loka, in sicer protokoli podložiških listin od 1581–1800, celo trije zvezki med leti 1706 in 1741, ki so takrat veljali za izgubljene. – 4. Zgodovinski arhiv Ljubljana, Enota v Škofji Loki = ZAL – Šk. L, fond Graščina Ehrenau, fasc. E/4. – 5. *Haupt-Ausweis ueber die Eintheilung des Laibacher Gouvernements – gebietes in Provinzien, Kreise, Sektionen, Bezirks-Obrigkeiten, Hauptgemeinden, Untergemeinden und Ortschaften, nebst deren Haeuser- und Seelenanzahl im Jahre 1817. – Laibach*. Stanje se pokriva s podatki iz Blaznikove knjige, kjer citira podobne podatke za leto 1817, prej pa za leto 1780. Podatki našega zapisa so nekje okrog 1814 s starejšimi numeričnimi podatki. Glej: Pavle Blaznik, *Škofja Loka in loško gospostvo (973–1803)*, Škofja Loka 1973, str. 408–412. – 6.

Priročniki in karte o organizacijski strukturi do leta 1918, redakcija Jože Žontar, Graz–Klagenfurt–Ljubljana–Gorizia–Trieste, 1988, str. 88–90. – 7. Stara Jugoslavija je v bistvu ohranila avstrijsko lokalno upravo. V tridesetih letih so združili nekatere manjše občine. – 8. Glej opomba 5, drugi del, Blaznik, str. 556, geslo župani. – 9. Opomba 8 str. 47. – 10. Sergij Vilfan, Poročilo o kontroli krčmarskih meril iz leta 1579, *Kronika*, 1988, št. 3, str. 241. Mestni sodnik je bil takrat Tomaž Khunstl ali pa Boštjan Lukančič. Glej: Blaznik ... str. 456. Podjetni Jurij Kalan, Visoški, je bil župan. Rojen 1706, umrl 1777. V šolah je bil v Ljubljani; prav tako njegov vnuk, tudi župan, Jožef Kalan (1783–1831). Glej Pavle Hafner, Začetki in konec Visoških Kalanov, *Loški razgledi* 16, 1969, str. 115–118. – 11. Serija zemljeknjižnih listin št. 15, –1799, str. 19. – 12. Serija zemljeknjižnih listin št. 8, 1790–1792, str. 134. – 13. Serija listin starološke graščine (Gut Altlack) II. str. 82. – 14. Blaznik ... str. 386.

OBERRICHTER UND UNTERRICHTER IN DEN GEMEINDEN ŠKOFJA LOKA UND STARA LOKA NACH DEM JAHR 1814

Zusammenfassung

Nach dem Weggang der Franzosen aus unseren Gegenden erneuerte und reorganisierte Österreich im Jahr 1814 das Verwaltungssystem. Im Fonds des Schlosses Ehrenau bei Sv. Duh fanden wir das Verzeichnis der neuen administrativen Aufteilung der Herrschaft Loka, leider ohne den Žiri-Bereich. Die Herrschaft war in Hauptgemeinden und Untergemeinden aufgeteilt. Den Hauptgemeinden standen Oberrichter, den Untergemeinden Unterrichter vor, während sie in den Dörfern von Ausschußmitgliedern vertreten wurden. Das Verzeichnis führt noch die Zahl der Hausnummern, die Einwohnerzahl, die Zahl der Huben, Halbhufen und Keischen an. Inventarisiert sind die ständigen und die zeitweilig tätigen Mühlen. Das Dokument entstand um 1814, zweifellos jedoch vor 1817, als die amtliche gedruckte Statistik herauskam, die jedoch mit den Angaben in unseren Verzeichnissen nicht übereinstimmt und neueren Datums ist.

Supane sind bei den Slowenen schon seit ihrer Ansiedlung bekannt. Mit den mittelalterlichen Supanen befaßten sich auf unserem Territorium Dr. Pavle Blaznik und Dr. Rudolf Andrejka. Sie halfen der Obrigkeit auf dem Terrain. Es wirft sich die Frage auf, inwiefern um das Jahr 1814 die Bürger auf die Ernennung der Funktionäre – Richter einwirken konnten.

In der Veröffentlichung und dem Kommentar unserer Funktionäre ist ersichtlich, daß sie ihre Verpflichtung verhältnismäßig jung übernahmen. Nicht alle waren mehr ehemalige Untertanen des Bischofs und wurden von der Öbrigkeit auch aus anderen Herrschaften im Territorium von Loka auserlesen. Nicht wenige von ihnen übernahmen den Besitz 1805, als Österreich mit Napoleon Krieg führte und mobilisierte. Nachdem sie Besitzer geworden waren, erlangten sie Sicherstellung. Sie selbst gaben jedoch ihre Anwesen nicht gern aus den Händen, meistens erst angesichts des Todes. An die Supane erinnern die Familiennamen Špan, Rihtar, vielleicht auch Sluga und Erbežnik = Rubežnik.